

Domů > 341 - říjen 2021

Knihovnička Getseman

autor: Jaroslav Vokoun

Noble, Ivana a Širka, Zdenko. Kdo je člověk?: teologická antropologie ekumenicky. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. 344 stran.

Knihy Ivany Noble a kol. o teologické antropologii je psána z jasně reflektovaných pozic – dovoluji si proto na začátku své recenze také popsat mou vlastní cestu k teologické antropologii. Jako evangelický azylant na katolické teologické fakultě a teologický exulant na katedře filosofie jsem měl a mám samozřejmě omezenou možnost vyučovat standardní teologické disciplíny (zato mám neomezený prostor rozvíjet nestandardní disciplíny jako poetická teologie, teologie kultury, teologie dějin aj.). Teologickou antropologii zde přednášel původně profesor z Lince, placený svým biskupem. Když tato zahraniční výpomoc skončila, nechtěl se nikdo oboru ujmout – vyučoval se totiž pro studentky sociálně charitní práce, kde v denním studiu nebyl prakticky ani jediný křesťan, tedy spíše ani jediná křesťanka vzhledem ke složení studentstva oboru; v dálkovém studiu to bylo trochu lepší, ale také křesťansky menšinové. Kolegům systematickům se výuka teologické disciplíny pro studentky, které neznají ani katechismus, zdála podivná, a tehdejší děkan ji tedy nabídl mě; fakulta měla obecně snahu nějaký teologický předmět studentům neteologům nabízet. Studentům sociálně charitní práce tedy nabídla teologickou antropologii a myslím, že to byla dobrá volba, teologická antropologie se mi stále více ukazovala jako jakési teologické esperanto, jemuž nevěřící studentky rozumějí, a vývozní artikl církve – asi žádný jiný teologický předmět by jim nebyl ukázal křesťanství v tak sympatické podobě. Sdílitelnost křesťanského pohledu na člověka a jeho sympatičnost ovšem možná není tak univerzální, jak se mi jevílo, ale o studentkách navazujícího magisterského studia to jistě platilo (věkem starší studenti dálkového studia remcali, že je to zase nějaký nový marxismus, do kterého je fakulta nutí). Od studentek oboru jsem se i ledačemu přiučil – například když jsem jako určitou exotiku vykládal starozákonní pohled na muže, ženu a rodinu, přihlásila se jedna studentka, že tohle je živá realita v Namibii, kde byla na roční stáži. Předmět jsem vyučoval v ekumenické šíři, což znamenalo výklad biblických základů a jejich judaistických, pravoslavných, římskokatolických a reformačních vyústění; později byli k výuce připojeni i studenti teologie služby, což vytvořilo ještě zajímavější situaci. V návaznosti na Pannenbergu jsem se pokoušel i o decentní odkazy na nekonečnou otevřenost člověka jako na rozměr, odkazující k Bohu; studentky poslouchaly se zájmem, ale pak přiznaly, že nepochopily, kam mířím; asi jsem měl být explicitnější...

Z této pozice jsem tedy četl knihu, kterou zde chci představit. A četl jsem ji se sympatiemi, protože má obdobný záběr jako moje výuka, v první části navazuje na lidskou zkušenost s lidmi a její reflexi a v druhé části pak je více teologická; klasické teologické antropologii v ní odpovídají zvláště výklady I. Noble a M. Ryškové. Knížka má deklarovaný ekumenický rozměr, což vede k otázce, jaký

ekumenismus má na mysli. Já jsem ještě odchovanec mezikonfesijního dialogu, Ivanka už přišla k ekumenické teologii v době „po konci ekumenismu“. Já jsem ten konec prožil samozřejmě taky, zájem o jednotu křesťanů skončil s érou dálkařů fokolarinů, pro studenty současného století je jednotu spíše podezřelý pojem a pluralita a jinakost pojem pozitivní. Ekumenismus je dnes třeba asi vyučovat jako úvod do bohatství jednotlivých konfesí, což je i cesta této knihy, s očekávanou a mnou také sdílenou preferencí pro křesťanský Východ.

Věkový rozdíl mezi mnou a vedoucí autorského kolektivu myslím odpovídá i našemu názorovému rozdílu – čteme shodné autory, zabýváme se blízkými tématy, ale navazujeme na ně trochu jinak, já jsem ještě odchovanec alternativní polis a utopií o Exodusgemeinde, Ivanka je z generace, pro kterou už bylo možné jít odpočátku do mainstreamu a oficiálních struktur (třebaže určitému disidentsví a jeho důsledkům ani tak neunikla), což se odráží i v mé větší zdrženlivosti vůči určitým autorům a pohledům. Asi obecně a v teologické antropologii zvláště lze tento rozdíl schematizovat tak, že ona se kloní spíše k pozdějšímu Moltmannovi a já k pozdějšímu Pannenbergovi; nicméně zdůrazňuji slovo „spíše“, nejde tu o alternativy, já jsem nakonec odchovanec Moltmannovy teologie naděje... Na okraji textu mám spoustu otázek k tvrzením, o nichž bych rád diskutoval, ale to je jen v rámci celkového konsensu. Souhlasím s tím, že se lidmi stáváme, ale asi víc si uvědomuji problematičnost tohoto tvrzení, jakož i rizik nepochopení tvrzení, že náboženské výpovědi jsou symbolické; a jsem alergický na řeči o tom, že jsme do světa vrženi – do světa jsme se narodili, ale takhle skutečnost přinejmenším filosofům pozoruhodně uniká. I. Noble ovšem této jednostrannosti čelí svým důrazem, daným jako předznamenáním celé první části, že „rodíme se do života, který tu byl před námi“. V kontextu knihy jde asi přece jen spíše o důraz na synchronní vztahovost (což jako fundamentálně-teologický teoretik tradice samozřejmě silně vnímám a uvítal bych i kapitolu Člověk a tradice či Člověk tradent), nicméně to, co je podle mého soudu hlavním problémem moderních antropologií, tj. výklad o jakémsi abstraktním jedinci, kniha důsledně překonává tím, že se vědomě vyhýbá individualistickému, ale také kolektivistickému pohledu na člověka.

Kdo se chce rychle informovat o přínosu knihy, nechť si přečte závěrečné shrnutí Pavla Hoška; kdo se chce informovat důkladně, nechť si přečte v úvodu přehled obsahu jednotlivých kapitol – tuto vymoženost jsme znali asi jen z amerických knih, a je dobře, že ji tato kniha také nabízí. Pokud bych měl ze svých spíše konzervativních pozic něco zvláště vyzdvihnout, pak již zmíněný důraz na to, co naše individuální lidství předchází, a také v úvodu k druhé části důraz na člověka jako tajemství – tento důraz jsem také předřazoval svým výkladům pro nevěřící studentky a myslím, že vytvářel dobrý předpoklad pro další výklady: nejsme tu odborníky na Boha a na člověka, teologická antropologie se dotýká obou jako tajemství. Ale něco o nich ví. A ještě jedna charakteristika knihy od pamětníka starých časů: V dobách omezeného přístupu k informacím jsme četli knihy občas proti srsti, takže třeba mnoho informací o filosofických přístupech jsme nečerpali z nedostupné filosofické literatury, ale z Kratochvílový *Psychotherapie*, kde je musel vyložit, aby byly jasné i terapeutické postupy jimi inspirované. I tuto knihu lze číst jednak podle intence jejích autorů jako pohled na člověka v perspektivě různých přístupů posledních desetiletí; lze ji však číst i opačně, jako přehled přístupů, jimiž teologie (a filosofie) v posledních desetiletích žila (a které formovaly odpovídající teologické antropologie).

Otevírat diskusi k jednotlivým kapitolám zde není v rozsahu recenze možné – tak se jen jako původem filolog zastavím u pojetí kapitoly o člověku a řeči. Nejde mi o kritiku autorova rozhodnutí omezit se víceméně na Heideggerův a Gadamerův pohled, víc asi v rozsahu kapitoly nebylo možné, jen se domnívám, že kdyby byl autor vyšel bezprostředně z jazykovědy, a ne z reflexe řeči ve

filosofii, bylo by to otevřelo ještě další dimenze lidství. Asi každý odborník na to či ono bude mít dojem, že se mohlo říci ještě toto či tamto a něco se mohlo říci jinak, ale to nic nemění na tom, že to, co se řeklo a řeklo právě takhle, představuje úctyhodný přínos k rozvoji české teologické antropologie.

< Denní modlitba komunity Aidana a
Hildy II

o
úroveň
výš

Návštěva papeže Františka na Slovensku

>

Verze pro tisk   Pro psaní komentářů se přihlaste nebo zaregistrujte.